

De la Afro-Americanii la Minoritatea Roma din Romania

Titlul lucrării mele este de fapt inversul titlului articolului “From Gypsies to African-Americans” scris de dna Prof. Mihaela Mudure, și publicat în 2003 în *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, și pe care l-am găsit după ce ma decidisem deja să abordez această tematică pentru proiectul meu de doctorat. Cu alte cuvinte, am început să studiez minoritatea Roma din România după ce, sau datorită faptului că, începusem deja să studiez Multiculturalismul și în special Afro-Americanii.

De aceea, în prima parte a lucrării, voi prezenta cele trei puncte de asemănare între aceste două minorități etnice, atât din punctul meu de vedere cât și din perspectiva autoarei articolului. Acestea sunt: atât românii cât și Afro-Americanii au fost “un Celălalt negativ asupra căruia majoritatea a putut să-și manifeste temerile”; problemele ambelor minorități “au avut o cauză comună: înrobirea de către un grup din afară combinată cu o alteritate rasială vizibilă”; și “pentru ambele grupuri, statutul legal de sclavi s-a terminat la jumătatea secolului 19.”

În continuare, ea justifică analiza a ceea ce numeste “multiculturalisme comparate” prin faptul că “situația țiganilor a fost într-adevăr citită în istoria României din secolul 19 prin lentile Afro-Americane, cu nuanțele de rigoare, bineînțeles.”

Și numele pe care le menționează aici sunt Mihail Kogalniceanu, Alecu Russo, Teodor Codrescu și D.Pop.

Pentru Mihail Kogalniceanu, ea vorbește despre cartea sa *Esquisse sur l'histoire, les moeurs, et la langues de cigains connus en France sur le noms de bohémiens suivie d'un recueil de sept cents mots cigains*, scrisă în 1837, pe când acesta era student la Berlin. Din articolul ei aflăm că “el se plânge de interesul momentan și partinitor în ce

priveste sclavii din secolul 19”, iar daca ne ducem direct la textul original din franceza, putem vedea clar referirile sale la sclavia si abolitionismul din SUA, si se pare, la acelasi fenomen din Europa:

“Si quelques fautes, si quelques erreurs involontaires se sont glissées dans cette esquisse, j’ei demande pardon aux lecteurs; à défaut de tout autre mérite, elle aura celui de l’opportunité an moment où quelques voix ont excité en faveur des Cigains un intérêt qui, malheureusement, ne sera peut-être que passager, car voilà comme sont les Européens! Ils forment des sociétés philanthropique pour l’abolition de l’esclavage en Amérique, tandis qu’au sein leur continent, en Europe, il y a quatre cent mille Cigains qui sont esclaves, et deux cent mille autres qui sont couverts des ténèbres de l’ignorance et de la barbarie! Et personne ne se donne la peine de civiliser tout un peuple”.

Kogalniceanu mai apare pentru anul 1844, cu un citat dintr-un articol din *Propasirea*, pe care dna Mudure il ia din cartea dlui Viorel Achim, *The Roma in Romanian History* si unde se spune ca Kogalniceanu “ exprima mandrie patriotica fata de faptul ca ‘emancipand tiganii, pamantul nostru sanctifica principiul ca toti oamenii sunt nascuti liberi, intr-un moment in care coloniile Frantei si in multe dintre statele Americii de Nord, milioane de negri sufera inca sub jugul oprimarii, si cand sclavia inca mai are multi avocati in adunarile legislative ale acestor tari.”

Urmatorii doi autori, Teodor Codrescu si D.Pop sunt de fapt traducatorii, noua ani mai tarziu, ai *Colibei Unchiului Tom*, tradusa ca *Coliba Mosului Tom* de Teodor Codrescu si *Bordeiul Unchiului Tom* de D. Pop.

Articolul mai mentioneaza aici si doua exemple din presa vremii, Gazeta de Moldova, cu “Sfada de la Unchiul Tom”, articol prin care un autor anonim vorbeste si despre ecoul *Colibei U Tom* in SUA si Anglia ca si despre sclavii din Principatele Romania, si apoi, un alt articol, de asemenea anonim, prin care se spune, “cititorul

moldo-roman va gasi o asemanare nefericita intre soarte negrilor din America si a celor din tara noastra.”

Ultimul autor citat de dna Mudure este Alecu Russo, care, in 1855, in *Steaua Dunarii*, foloseste, “fara sa citeze, argumentatia economiei moderne a lui Adam Smith. Sclavia trebuie abolita pentru ca nu este benefica din punct de vedere economic.”

Autoarea mai vede si o posibila cauza comuna a abolitionismului in cele doua tari, si anume ideea de eliberare a sclavilor tigani si negri in secolul 18 in Loja Masonica a celor Noua Muze, ai carei membri erau La Fayette, Benjamin Franklin, revolutionarul francez Brissot, si multi dintre pasoptistii romani. Astfel ca, una dintre concluziile sale in ce priveste abolitionismul este “un fel de continuare intarziata a axiomei iluministe ‘ca toti oamenii sunt liberi si egali’”, in *Tarile Romane*, pe un fond de opinie publica favorabila eliberarii sclavilor, indusa de romantism, a carui influenta a fost recunoscuta de Kogalniceanu.

In afara de articolul dnei Mudure, relatiile romano-americane, sau cel putin, prezenta in Romania a unor opere din literatura americana, ca si cunoasterea de catre romani a anumitor evenimente de acolo, apar, in ordine cronologica, in cartea din 2005 a dlui Mircea Raceanu, numita *Cronologie comentată a relațiilor româno-americane*. Ne intereseaza de aici in special mentionarea, pentru anul 1836, a unui articol din *Muzeu National* cu referire la infiintarea, in SUA a unei organizatii pentru emanciparea sclavilor, “Asociatia Americana de Lupta Impotriva Sclaviei”, ca si faptul ca, ne mai spune dl Raceanu, “in aceasi perioada problema sclavilor negri a fost abordata si in alte publicatii ale vremii, precum *Curierul românesc*, *Universul*, *Foaia Dunării*, *Gazeta Transilvaniei*.” Ne mai intereseaza de asemenea faptul ca aflam despre traducerea alor articole si carti, ca

si a Declaratiei de Independenta in limba romana, precum si aparitia, in 1837, a *Hronologiei și Istoriei Universale*, cu “ o scurta prezentare a istoriei Statelor Unite ale Americii pana la 1810.” Este mentionata de asemenea, pentru anul 1853, si traducerea UTC, cu adaugarea unui citat din prefata scrisa de Kogalniceanu, *O Ochire asupra sclaviei*, “centrul noii sclavii este acum precis in acea tara care se proclama cea mai civilizata si religioasa din lume, ea se cheama SUA.”

Popularitatea uriasa a UTC din SUA pana in Romania, ca si cunoasterea de catre intelectualii romani a situatiei din SUA, si a organizatiilor abolitioniste si filantropice din SUA si Europa inca din 1836, m-au facut sa ma intreb daca o astfel de institutie ca sclavia, si o astfel de miscare ca abolirea ei, erau specifice celor doua tari discutate aici sau ar fi putut fi in toata lumea Anglo-Europeana si daca da, cand au inceput.

Un prim raspuns l-am gasit in cartea lui Eugene Genovese din 1987, *The World the Slaveholders Made*, unde el doreste, intre altele, sa-si aduca contributia la o discutie despre studiul comparativ al societatilor sclavagiste moderne.

Ne intereseaza in mod special capitolul “The Slave Systems and Their European Antecedents” , “o comparatie intre reactiile Americii si ale Europei de Est la schimbarile din economia Europei de Vest.” O scurta cronologie ne va arata ca, intre secolele 15 si 16 putem vorbi despre “slabirea relatiilor seniorale in Europa de Vest si o tendinta inversa in Europa de Est, unde serbia revine pe scara larga.”, intre secolele 12-16, in Europa de Est, sclavia face loc ‘muncii libere’, in realitate, muncii dependente, si conditia taranilor se deterioreaza, cei care se ridica din sclavie intalnindu-I pe cei care decad din libertate intr-un statut de serb.” In fine, intre secolele 16 si 19, avem “a doua serbie”, extinderea

economiei Europei de Vest incurajaza regresul social si reinstituirea vechilor moduri de productie atat in Europa de Est cat si in parti ale Lumii Noi.”

Dupa sclavie urmeaza si abolitionismul, astfel: The Danish West Indies, 1848; the French Saint-Domingue – 1848 (second abolition, Napoleon); France – the Societé des Amis de Noirs – 1789; Brazil-1888, Chile-1823, Mexico-1829, Cuba – 1886. Iar in ce priveste rasa, si/sau originea etnica a sclavilor, ei sunt toti africani, inclusiv inautrul Europei, in Spania si Portugalia, secolul 15, respectiv sec 16.

Putem, asadar, vorbi despre sclavia africana ca fiind globala, chiar daca nu putem vorbi despre abolitionism in secolul 19 nici in Spania, nici in Portugalia.

Un al doilea raspuns, si o a doua abordare comparativa ii apartine lui David Brion Davis, Prof de istorie la Unv Yale, in articolul din 2003 “Looking at Slavery from Broader Perspectives.” Scopul autorului este “sa compare, sa analizeze si sa contrasteze doua sau mai multe exemple de sclavie umana”, si in acelasi timp doreste o “perspectiva globala sau multinationala asupra originii, dezvoltarii si abolirii sclaviei in Lumea Noua.” Dl Brion Davis ne poarta prin istorie, intai prin Anglia, Franta, Olanda si statele Scandinave care, desi primele care au terminat cu sclavia pe teritoriul lor, devin, in secolele 17 si 18, suporteri de frunte ai coloniilor cu sclavi africani. Ajungem apoi in Renastere unde Florenta, Genova, pana la Anglia secolului 18, se afla in plina inflorire culturala si, simultan, punctul culminant al sclaviei africane, si, si mai devreme, in Evul Mediu, tocmai pana la Marea Neagra si Marea de Azov de unde corabii italiene transporta spre Mediterana sclavi circazieni, georgieni, armeni, tatarsi si alte neamuri; si, desi nu ajungem pana teritoriul de atunci al Tarilor Romane cu robii tigani de acolo, ajungem totusi chiar pana la “minele de cupru din Ungaria” lucrate tot cu sclavi africani, si

la bogatele familii capitaliste Fuggers si Welsers de Augsburg. Trecem, ca si in cazul lui Genoveze, prin Spania si Portugalia, de unde vedem cum Englezii au importat cuvantul ce va desemna in America sclavul african, “negro”.

Concluzia Lui Davis este perceperea abolitionismului ca o “o retea de interconexiuni”, pe care le descrie astfel: “influenta Quakerilor americani asupra abolitionismului britanic, influenta abolitionistilor britanici asupra Americii, influenta abolitionistilor americani asupra Brazilienilor.”

Sa vedem acum putin si relatia dintre Anglia, Franta si America, din moment ce, se stie bine, Franta a fost principala tara de influenta in modernizarea Romaniei. In articolul “Slavery and the Bordeaux Press” din 1989 aflam despre l’entente cordiale dintre Franta si Anglia, ca si despre amenintarea sclaviei coloniale a Frantei in 1833 de catre Whiggii britanici reformatori, prin Actul de Emancipare, prin care se elibereaza 775,000 de sclavi britanici din colonii. In acest context, ziarele, fie ii ataca pe abolitionistii francezi pentru ca se inspira din ideile abolitioniste engleze, fie ataca direct sclavia din SUA.

In aceasta amestecatura de presa pro- si contra sclaviei in Franta, unde referirile la Anglia si SUA sunt clare, il avem pe Jean Alexandre Vaillant, nascut la Paris, si care va fi profesorul particular a doua mari familii de boieri din Muntenia, ca si fondatorul unei scoli franceze in Bucuresti, la care au invatat Ion Ghica, Nicolae Balcescu, Grigore Alexandrecu, C. A. Rosetti, C. Balaceanu. In cartea sa *Les Romes, histoire vraie des vrais Bohémiens*, acesta face si el referire la sclavii negri, atunci cand vorbeste despre cei tigani din Principatele Romane: “Cei care au varsat lacrimi de compasiune pentru Negri Africii, pe care republicile americane i-au facut sclavi, ar trebui sa ofere un gand bun si acestei

scurte povesti a tiganilor din India, pe care monarhiile europene i-au transformat in negri lor.”

Din chiar randurile minoritatii Rrome, desi nu din Romania, vine un nou exemplu de asemanare a sclaviei si abolitionismului din cele diua tari, prin profesorul Rrom, de origine unguero-britanic, de la Univ Texas din Austin, Ian Hancock, care isi incepe capitolul despre sclavia in Romania cu un motto destul de lung din Booker T. Washington. Prin acest motto aflam ca “In cateva ore, marile probleme cu care rasa Anglo-Saxona se confruntase timp de secole fusesera aruncate pe umerii acestor oameni pentru a fi rezolvate. Era vorba despre o casa, un trai (o existenta), cresterea copiilor, educatie, cetatenie si sprijinirea bisericilor.”

Ideea ne duce cu gandul la urmatoarea asemanare din articolul dnei Mudure, si anume perioada de dupa abolire cand in nici una dintre tari, simpla abolire nu a dus si la rezolvarea problemelor celor doua minoritati. Si daca, “tiganii au fost practic uitati de guvernele din Romania”, pentru SUA, il vom auzi pe Martin Luther King, in 1963, spunand ca “O suta de ani mai tarziu, el [negrul] este inca chinuit la colturile societatii americane si se simte in exil in propria sa tara.”

Diferenta majora dintre cele doua minoritati se observa aici, si anume, in lipsa totala a intelectualitatii rrome pana la caderea Comunismului. Cum este insa aceasta intelectualitate creata dupa 1989, dupa o pauza de 60 de ani de la prima tentativa din perioada interbelica, acum, in plin curent Multiculturalist? Raspunsul dnei Mudure este: “prin locuri speciale la Drept, Academia de Politie, Facultatea de Stiinte Sociale de la Univ Babes-Bolyay, si prin departamentul de Studii Romani al Univ Bucuresti.” Toate

aceaste s-ar putea traduce prin Affirmative Action, si li s-ar putea adauga si Departamentul de Studii Rome de la Fac De Istorie, Univ Buc.

In plus, se pare ca NGO-urile Rrome in se, impreuna cu guvernul roman, se inspirau din experienta Afro-Americanilor pentru a organiza, in 2002 o Scoala de Vara pentru Rromi, cu motto-ul "Fii negru si vei fi liber!" De asemenea, faptul ca in acest moment, intre cercetatorii americani exista si dintre aceia care pornesc la cercetarea si ajutorarea minoritatii Rrome prin prisma cunoasterii anterioare a Afro-Americanilor, este dovedit si de masa rotunda organizata de dr Barbara Nelson, fost director executiv Fulbright, avand "minoritatea Rroma in Romania" ca tema principala si profesori si cercetatori albi si negri, ca si profesori si cercetatori romi, ca invitati.

Imi inchei lucrarea cu cel mai recent exemplu de "America in/din Romania", si anume articolul "Cei 7 Obama" aparut pe 24 Nov 2008 pe portalul Romaworld. Scris de Zoltan Petru in cheie comica, articolul se refera la alegerile uninominale de anul trecut unde au candidat si 7 rromi, din partea mai multor partide. Asemanarea dintre Obama si cei 7 este apartenenta la minoritatea rroma, ca si implicarea lor in viata politica a Romaniei, de preferinta, pentru prima data.